

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

אֵי־חֹד בַּחִידוּד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"ר שמעון יהודה זצ"ל עש"ט
בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (וייזל) זצוקלה"הלע"ר הרב יוסף זצ"ל קולמן
בן הזוהר הרב אהרן דוד זצ"ל

נפלאות מתורתך

"ציון בְּמִשְׁפֵּט תִּפְדֶּה וְשִׁבְיָהּ בַּצֶּדֶקָה". ישעיה א' כ"ז [מתוך ה'הפסדה' לשבת זו].

ספר בנאוותיו של ישעיה הנביא, שנכתב בידי חזקיה המלך וסייעתו (ב"ב ט"ו א'), פותח בתוכחות קשות על ישראל בעקבות חטאיהם הרבים וכולל בה את הקריאה לשוב בתשובה שלימה לפני ה' שתתקבל לרצון ויזכו לכל טוב, ויחד עם זאת נכללים בה בנאוות זעם על העתיד לבוא עליהם אילו ימנעו מלשוב בתשובה, כאשר פסוקים אלו נקראים בשבת זו בציבור, ומסיימים בפסוק דידן המלמד אל אופני הגאולה של ישראל וירושלים.

וכבר עמדו המפרשים בחילוק בין 'ציון' היא ירושלים אשר עליה אמר הפסוק כי 'בְּמִשְׁפֵּט תִּפְדֶּה', לבין 'שִׁבְיָהּ' הנצרכים לפדיון והצלה באופן שונה שהוא על ידי 'צֶדֶקָה', וביארו זאת בכמה אופנים, עיי"ש בפרש"י ורד"ק ועוד הרבה.

אכן מה שיש להבין, מה המשמעות לחלוקה זו בין 'ציון' היא ירושלים, לבין 'שִׁבְיָהּ' הם בניה, כאשר לכאורה חוטאים ואף הגלות תכונן התשובה והגאולה, תלויים במעשי בני ישראל, ואם כן מה שייך לתלות סיבה לגאולה בעצם העיר ירושלים.

זאת ועוד מצאנו לשונות רבים דומים בפסוקים, וכגון (איכה א', ז'-ח'): "זִכְרָהּ יְרוּשָׁלַם... חֲטָא חֲטָאָהּ יְרוּשָׁלַם...". הרי שירמיה הנביא מיחס את המעשים והחטאים לירושלים, כאשר קשה לומר כי הוא רק התפארת המליצה והכוונה על אנשי העיר ירושלים, שהרי מדובר בפסוקים מכתבי הקודש האמורים בנבואה.

*

הנה יש לדון בעצם חורבן הבית וגלות ישראל, ואף בכל מהלך שנות גלות ישראל מארץ הקודש, על מי חלה גזירה זו, האם זו גזירה על עם ישראל או על ארץ הקודש ועיר הקודש והמקדש.

ובפשוטו נראה כי אין כלל מקום לנידון זה, שהרי ברור לכל כי הגזירה היא על עם ישראל עקב שחטאו ועזבו את ה' ולכן לא היו ראויים יותר לזכות למעלת בית המקדש ולהשראת השכינה ולקדושת עיר הקודש וארץ הקודש, רק התוצאה היא שנסתלקה השכינה ונחרב בית קדשנו ותפארתנו וגלינו מעיר הקודש ואף מארץ הקודש, ולכן גם הדרך לזכות להשראת השכינה ולגאולה הקרובה ולשיבת ציון ובניין בית המקדש, אינו תלוי אלא בנו ובמעשינו, כאשר כל עוד שלא זכינו בבנינו, נחשב כאילו חרב בימינו (ירושלמי יומא פ"א ה"א, ה' א', וכע"ז במדרש תהלים קל"ז י').

אמנם כאשר מתבוננים בפסוקי התוכחה בפרשת בחוקותי, מגלים דבר פלא, כי מלבד עצם התוכחה והעונש על חטאיהם, יש בהם גם בחינה ביחס וכלפי הארץ, כגון: בענין העונש המתייחס לארץ הנצרכת לכפרה ולתיקון בה שלא שבתה, וכדכתיב (ויקרא כ"ו, ל"ב-ל"ה): "וְהִשְׁמַתִּי אֶת הָאָרֶץ... וְאֶתְכֶם אֶזְרֶה בְּגוֹיִם... אֲזִי תִרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שְׁבִתְתֶּיהָ כֹּל יְמֵי הַשָּׁמָה... אֲזִי תִשָּׁבֵת הָאָרֶץ וְהִרְצַת אֶת שְׁבִתְתֶּיהָ. כֹּל יְמֵי הַשָּׁמָה תִּשָּׁבֵת אֶת אֶרֶץ לֹא שְׁבִתָּה בְּשִׁבְתֶּיהֶם בְּשִׁבְתֶּכֶם עֲלֶיהָ". ויתרה מזאת מצאנו לשון "זכרון" על הארץ, כדכתיב (שם מ"ב): "וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֶף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֹר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר" (וירש"י ח"ל" ספרא בחוקות ב' ח'): "ומנין שהברית כרותה לארץ, תלמוד לומר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר". הרי כי אף לארץ יש חלק בגלות ובגזירה בעבורה נצרכת היא לזכירת הברית שעמה בדומה לזכירת הברית עם האבות.

ובאמת ענין זה מצאנו במקומות נוספים בתורה, שכאשר חוטאים פוגמים גם בארץ, וכגון בדיני רוצח (במדבר ל"ה, ל"ג-ל"ד): "וְלֹא תִחְיֶיפוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם בָּהּ כִּי הִיא הִיא תִּחְיֶיף אֶת הָאָרֶץ וְלֹאֲרֶץ לֹא יִכְפֹּר לָדָם אֲשֶׁר שָׁפַךְ בָּהּ כִּי בַדָּם שָׁפְכוּ. וְלֹא תִטְמֵא אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם יֹשְׁבֵיהָ בָּהּ...". ופרש"י: "וְלֹא תִחְיֶיפוּ... וְלֹא תִרְשִׁיעוּ...". הרי שאם מקילים בדיני של רוצח, יש בכך קלקול והרשעה לארץ ומניעת כפרתה הנצרכת בעקבות הדם שנשפך בה, והדבר מטמא את הארץ, ומבואר כי הארץ מצד עצמה נצרכת לכפרה כאשר נעשו בה עוונות.

*

נמצא כי לכאורה קיימות שתי גזירות שאינן בהכרח מקבילות, האחת על עם ישראל שיענשו בחורבן הבית וגלותם מארץ הקודש. והשניה על ארץ ישראל שאינה יכולה להחזיק בה את עם ישראל מחמת עוונותיהם שהרשיעו את הארץ וכבר אינה ראיה להם.

*

לאור מסקנה זו כי קיימות שתי גזירות, האחת על עם ישראל והשניה על הארץ, מתעוררת השאלה, לאיזה מצד צריכים להגיע כדי לזכות לגאולה, האם די בכך שהסיבה לאחת משני הגזירות הללו באה על מקומה בשלום, או שההכרח הוא כי ימצא תשובה וכפרה לשני הגזירות גם יחד. הנפק"מ שיש בשאלה זו, מה הדין אם עם ישראל יחזרו בתשובה קודם שהארץ תזכה לכפרה, או אם הארץ תגיע לתקונה קודם שעם ישראל יחזרו בתשובה, האם גם במצב זה נזכה לגאולה ולישועה, או שמוכרחים להגיע למצב בו גם עם ישראל תקנו את חטאיהם באופן מושלם וכעת זוכים להתקרב לה' בכל לבבם, וגם הארץ תגיע לתקונה השלם, רק אז יזכו בני ישראל לגאולתם השלימה.

וחידוש פלאי כותב רבי משה סופר זצ"ל (ח'תם סופר' בחיבור 'חתם סופר על התורה', בפרשתנו, עמ' ד"ד ל"א ציון), כי כאשר הארץ תגיע לתיקונה ולכפרתה המושלמת ומבחינתה ראוייה לא לשוב ולקבל אליה את בני ישראל, גם אם ישראל טרם השלימו את תשובתם, בכל זאת יזכו לגאולה.

ומהלכו זה הפלאי לומד החת"ס מדברי פסוק דידן, 'ציון בְּמִשְׁפֵּט תִּפְדֶּה וְשִׁבְיָהּ בַּצֶּדֶקָה', ומבאר כי כאשר 'ציון' בְּמִשְׁפֵּט תִּפְדֶּה, והיינו שכבר רצתה את שבתותיה והגיע לתקנתה ופדינה המלא ועל פי משפט ראוייה לה לפדות, באותה שעה הארץ הקדושה והשוממה צועקת לפני הקב"ה כי היא מצד עצמה תקנה ורצתה את שבתותיה וכבר הושלם כפרתה ותיקונה, על כן מדוע תמשיך לעמוד בשוממותה ועל, והגם שישאל מצד עצמה אינם ראויים להאל, משום שטרם השלימו את כפרתם ותיקונם, בכל זאת מצד עצמה כבר הגיע עת הגאולה. ובעקבות צעקתה זו של הארץ לפני ה', בדריה מתקבלים לפני ה', ולמרות שעם ישראל טרם ראוי לכך, ה' גומל צדקה וחסד עם ישראל ופודה גם אותם בזכות הארץ, וכהמשך דברי הפסוק: 'וְשִׁבְיָהּ בַּצֶּדֶקָה', שעם ישראל המה 'שביה' נפדים בצדקה.

*

בעוונותיהם הרבים בכלליים בחורבן בית ראשון ובית שני, אך ישנו הבדל משמעותי ביניהם, שביט ראשון עמד בחורבנו בעמים שנה ולאחריהם זכו ישראל לשיבת ציון, ואילו בית שני עומד בחורבנו קרוב לאלפיים שנה, וטרם זכינו לגאולה, יזכנו ה' שתהיה 'בעגלה ובזמן קריב'. וכל המתבונן בדבר ממה ביותר, מה ההבדל והחילוק ביניהם, מדוע בית שני לא נבנה מחדש לאחר זמן כה רב שעבר וחלף וכל הצרות והיסורים הנוראים שעברו ישראל במהלך שנים אלו.

לרפואתו השלימה

של האשה הצדקנית הזקוקה לרחמי שמים מרובים

מרת רבקה בת מרים שתי

בתוך שאר חולי ישראל

ומבקשים מאוד מכל מי שיכול, שיאמר פרק תהלים או יתן פרוטה לצדקה לרפואתו השלימה במהרה

גליון
תת"ו

פרשת דברים-חזון תשפ"ו שנה כ'

כתב חידה

בשוני בשתי הזכרותי לטובה נדרשתי,
ובכל אחת מהן כאנשי הנהגה נקראתי.

בצדקותי וענוותנותי על כולם עליתי,
ושכר עצום עבורם מאת ה' שולמתי.

בשלושת הבורחים ואף בין הנשבעים נמנית,
ויתכן כי בעבור זאת במוסרי התורה נזכרתי.

מ י א נ י ?

רמז: דמות מבין 'רועי ישראל ומנהיגיו'!

חילוקא דרבנן

כתיב (דברים א' י"ג): "הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וְיָדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם בְּרָאשֵׁיכֶם". ופירש"י: "וְיָדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם. שהם ניכרים לכך; שאם בא לפני מעוטף בטליתו, איני יודע מי הוא ומאיה שבט הוא ואם הגון הוא. אבל אתם מכירים בו, שאתם גידלתם אותו. לכך נאמר, וְיָדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם". ומבואר, כי משה רבינו טען לישראל, שאינו יכול לבחור בעצמו את הדיינים, כיון שאינו יודע כל אחד מהם אם הגון הוא.

עיי' בפסוק (שמות י"ח כ"א): "וְאֶתְהָ תַחֲזֶה מִכָּל הָעָם אֲנָשִׁי חֹלִי יִרְאֵי אֱלֹהִים אֲנָשִׁי אֲמַת שְׂנָאִי בָּצַע וְשִׁמְתָּ עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֱלֹפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת, וּפִרְשׁ"י שם: "וְאֶתְהָ תַחֲזֶה. ברוח הקודש שעליך". ומבואר, כי יתרו אמר למשה, שיכול הוא לדעת על ידי רוח הקודש, אלו אנשים למנות לדיינים. ומדוע אמר משה, כי אינו יכול לדעת מי הגון ומי לא.

וצריך ביאור!!!

מדור זה נתרם לע"נ איסר יעקב בן מנחם מנדל וחנה בנה בת שמאי ז"ל

מענינא דסדרא

"זאת בריתי אשר תשמרו... המול לכם כל זכר" (בראשית י"ז י').

היכן בפרשתנו, מצינו מעשה או הנהגה בענין 'ברית מילה', או שניתן ללמוד על דבר מענייני 'ברית מילה' מעלתה וכוונה והלכותיה, או על הדרכים והצורות הראויות אל עשייתה?

מדור זה נתרם לזכות חוה בת חיה שרה

המשך: **ובעצם** שאלה זו כבר עמדו חז"ל מפנים אחרות, מדוע לא נתגלה הקץ לחורבן בית שני, ואילו לחורבן בית ראשון התגלה והתפרש בפסוק, וכדאינתא ביומא ט' ב': "רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו, ראשונים שנתגלה עונם (לא היו מכסין פשעיהם - רש"י), נתגלה קצם (כדכתיב [ירמיהו כ"ט י'): לִפִּי מֵלֶאכֶת לִבְכֹּל שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם - ע"פ רש"י). אחרונים שלא נתגלה עונם (בני מקדש שני רשעים היו בסתר - רש"י), לא נתגלה קצם".

זאת ועוד יש להבין, לפי דברי החת"ס הנזכרים, כי די בהשלמת כפרת ותיקון הארץ בכדי שבזכותה יזכו ישראל לגאולה, אם כן, אף אם הארץ נפגמה בתקופת בית שני עשרת מונים יותר מאשר בשנות בית ראשון, די היה לארץ להשלמת תיקונה שבע מאות שנה או כפליים מהן, והסברה נותנת כי כפרת הארץ הושלמה זה מכבר לפני דורות רבים, ומדוע לא הועילה השלמת תיקון הארץ בכדי להביא לגאולת ישראל, וכפי שהיה לאחר חורבן בית ראשון.

*

בתורה הקדושה נאמרו שתי פרשיות של תוכחה וקללות, האחת בפרשת בחוקותי והשניה בפרשת כי-תבוא, וכבר עמדו חז"ל והקדמונים בביאור ההשוואות והחילוקים ביניהם, ונבקש להוסיף הבדל נוסף שמצאנו, והוא, כי בתוכחה ובקללות של פרשת בחוקותי מזכירה התורה את הארץ בעונשים המתייחסים אליה והצורך שלה בכפרה ובתיקון, וכפי שנתבאר לעיל. ואילו בתוכחה ובקללות של פרשת כי-תבוא לא מצאנו ענין זה, ולא דבר ריק הוא.

וידועים דברי הרמב"ן בפרשת בחוקותי (כ"ו ט"ז ד"ה וד"ה אבל): "ודע והבן, כי האלות האלה ירמזו לגלות ראשון, כי בבית הראשון היו כל דברי הברית הזאת הגלות והגאולה ממנו. שכן תראה בתוכחות... אבל הברית שבמשנה תורה, ירמז לגלותו זה ולגאולה שנגאל ממנו, כי הסתכלנו תחילה שלא נרמז שם קץ וקצב ולא הבטיח בגאולה, רק תלה אותה בתשובה...". וראה עוד בדבריו בפרשת כי-תבוא ומבאר כיצד הקללות המה לפי המאורעות שהיו בגלות בית שני, עיי"ש.

ומעתה, ביאר רבי ארון רייך שליט"א מבואר היטב מה שאלנו, כי כל דברי החת"ס על כפרת ותיקון הארץ המהווה סיבה לגאולת ישראל, הוא דוקא בחורבן גלות בית ראשון, אשר בהם נזכר קלקול הארץ והצורך בתיקונה, ולכן כאשר תוקן הפגם ובמשפט ראוייה הארץ לפדיה, בבחינת 'ציון בְּמִשְׁפֵּט תִּפְדֶּה', בצדקת ה' עמנו התאפשר גאולת ישראל בבחינת 'וְשִׁבְיָהּ בַּצֶּדֶקָה'. אבל לגבי חורבן גלות בית שני, שלא נזכר בהם קלקול הארץ והצורך בתיקונה, שכן לא חטאו בעוונות הקשורות לארץ, האפשרות היחידה לגאולה היא על ידי שבני ישראל יחזרו בתשובה שלימה לפני ה', וכדברי הרמב"ן הנזכרים: 'כי הסתכלנו תחילה שלא נרמז שם קץ וקצב ולא הבטיח בגאולה, רק תלה אותה בתשובה', ועל כן, כאשר נזכה לכך, במיוחד בימים קשים אלו בהם רודפים את שומרי התורה ומצוותיה ובמיוחד את לומדי ועמלי התורה, הרי שהדרך לתשובה סלולה בפנינו, וכאשר נזכה לשוב בתשובה שלימה לפני ה', ויתכן אף בימים הללו ועוד קודם תשעה באב, נזכה לגאולה השלימה ולבנין בית קדשנו ותפארתנו, במהרה בימינו אכ"ר.

גשוקה אשאלה שהגפדסחו העלון זה העליונה קודמים

אליהו, תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל. כי הואיל ומידתו קנאה, והוצרך להיות אצל כל ברית ולא יוכל לסבול, עי"ז גורם הכפרה לישראל, כי הוצרך השי"ת להבטיחו כנ"ל."

ג. **פינחס זכה לעלות לשמים בזכות המילה**, וכמו שביאר ה'צידה לדרך' (שם י"א): "או נאמר, שרמז לו, שבזכות קיום הברית יזכה לעלות השמימה. כדאיאת במדרש הנעלם (תקוני זהר תקון ע', ק"ל א א'), (דברים ל' י"ב) מ' י'עלה ל'נו ה'שמימה ראשי תיבות מ'ילה', וסופי תיבות שם בן ארבע אותיות; שבזכות המילה זכה לעלות לשמים ולהתדבק בהש"ת, וכן בעבור שקנא לברית יזכה לעלות השמימה. ולכן כתיב 'שלים' ו' קטיעא], ראשי תיבות למפרע, מ' יעלה לנו השמימה"⁸.

ד. התורה רמזה, כי ישראל ממתנינים לאלהיו מלאך
הברית בעת המילה, וכמו שנאמר (שם כ"ח ב'): "צו
את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי
ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו", וכתב בספר
'נועם מגדים' (לרבי אלעזר הלוי הורביץ זצ"ל, אב"ד
טארני גראד, ובהסכמת הרב מאפטא זצ"ל והרב
קמז'ניץ זצ"ל ועוד), פנחס עמ' (מ"ג): "...והנה אמרנו
זה ימים רבים לפרש הכתוב, קנאת סופרים תרבה
חכמה, שהוא ע"פ אמרם ז"ל (סנהדרין פ"ב א'),
(מי שבא על הנכרית) קנאים פוגעים בו, לא פגעו
בו קנאים מהו וכו', ואם ישראל הוא לא יהיה לו ער
בחכמים ועונה בתלמידים. משמע ממילא שאם פגעו
בו קנאין ונעשה דין למטה, יהיה לו ער ועונה בחכמים
ותלמידים. נמצא, דבר מרבה חכמה בישראל. וזהו
מאמר הכתוב, קנאת סופרים תרבה חכמה... וזה
יאמר הכתוב על מלאך הברית אליהו, הוא פנחס
המקנא, ועליו יאמר, את קרבני לחמי לאשי; שהקריב
לחמי התורה, לאשי. אנשים שלי, על ידי קנאתו. כי
בזולת זה, ח"ו לא היה להם ער ועונה. ואמר עוד, ריח
ניחחי, שהדבר היה חשוב כקטורת. שמצינו, אהרן
עצר המגפה על ידי רז הקטורת שמסר לו (-מלאך-
המות) עשה (-פעל אהרן לעצירת המגפה), ופינחס
עצר המגפה ע"י הקנאה הקדושה. הרי בעליל שהיה
הדבר במעלת ריח ניחוח הקטורת; תשמרו. תמתינו,
כי גדולי ישראל אשר עיניים להם ולו יראו לאלהיו ז"ל
בעת המילה, ימתינו עליו, כאשר בא בסיפור בספרים,
מאביו של האריז"ל ודומיו. ופשוטי בני אדם, יצפו
בוואו, ומתוך זה מכינים כסא כבודו... ולכל אחד יאמר
תשמרו! לפי בחינתו; להקריב לי. היינו למול הילד,
שזוהו כקרבן...

ה. עם ישראל נמשלו לענבים, בזה שקיבלו קודם את מצות המילה עוד קודם מתן תורה ואח"כ שאר המצוות, וכמו שנאמר (שם כ"ח כ"ו): "וַיְהִי כִּי יָבִיאוּ הַכֹּהֲנִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה' בְּשִׁבְעֵיתֵיכֶם מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מִלְאֲכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ, וּבִיאוֹר ה' שִׁפְתֵי כֹהֵן" וכו'... אלא כוליה קרא לדרשא אתי; וַיְהִי כִּי יָבִיאוּ הַכֹּהֲנִים, הוא יום שנבחרו ישראל לקבל התורה, שנאמר (הושע ט' ה'): כְּעֲנַבִּים בְּמִדְבָּר מִצְאֵיתָ, יִשְׂרָאֵל כְּכַוְנָה בְּתֹאנָה בְּרֵאשִׁיתָ, שְׁחֹזֵל דְּרוֹשׁ פִּסְקֹה זֶה עַל יִשְׂרָאֵל בְּקִבְלַת הַתּוֹרָה (ילקוט הושע תקכ"ה). וזה לשונו, כְּעֲנַבִּים בְּמִדְבָּר מִצְאֵיתָ אֲבוֹתֵיכֶם, מְדַבֵּר בִּישְׂרָאֵל, בְּשִׁעָה שְׁעָמְדוֹ עַל הַר סִינַי נִמְשְׁלוּ כְּעֲנַבִּים... דבר אחר, מה ענבים הללו חרצנים מבפנים, כך היו ישראל והאספסוף אשר בקרבם. מה ענבים יש בהם מאכל ומשקה, כך היו ישראל, יש בהם בני תורה ויש בהם בני מעשים. כְּכַוְנָה בְּתֹאנָה, שאורין

הקב"ה, הנה אכפר לו עונותיו. ואמר עוד (-אליהו), פן יהיו הבעל ברית והמוהל בעלי עבירות. והשיב ה' יתברך, אכפר להם גם כן. ואמר עוד, פן יהיו העומדים שם בעלי עבירות. והשיב ה' יתברך, שיכפר לכל העומדים בברית. כך שמעתי שיש באיזה מדרש, ולא ראיתי. אבל ראיתי בספר אחד, כתב גם כן ששמע בשם המדרש, שכל העומדים אצל כסא של אליהו, מתכפרין עונותיו".

7. ותשו"ח להרב א. י. ויסברג שליט"א שציין לדבריו ולעוד 'מראי מקומות'.

8. ובספר 'פרדס יוסף החדש' (שם אות כ"ב), כתב בשם 'פירוש התורה לרבינו אביגדור ז"ל' שנדפס ב'ספר הזכרון

כתיב הכא וַיָּצֵאוּ וכו' אֶל מַחֲוֵץ לַמַּחְנֶה. לִכְךָ מִפְּרֹשׁ, דַּיִּבְרָא שְׁהֵם נִכְנְסוּ, אֲבָל לֹא כָל הַשְּׂבִי וְכָל הַמִּלְקוֹחַ וְכָל הַשְּׁלָל, אֲלֵא נִשְׁאָר מַחֲוֵץ לַמַּחְנֶה. וְעַל זֶה יֵצְאוּ (-מִשָּׁה וְאַלְעֹזֵר הַכֹּהֵן), לִפִּי שְׂרָאוּ נַעֲרֵי יִשְׂרָאֵל וכו'. וְקֹאמֶר 'נַעֲרִי', דַּאִילוּ גִבְרִי הָעֵיד עֲלֵיהֶם (שֶׁה' ש' ו' ו') שֵׁנִיךְ כְּעֵד וכו' שְׁכַלְמִתַּיִמּוֹת³... מִשּׁוּם הִכִּי קֹאמֶר, שְׂאֵלוּ נַעֲרִים הֵיוּ, וְקֹבֵדִי מַעֲשֵׂה נַעֲרוֹת. וְהֵינִי, דְּמַה שֶּׁהִכֵּרְתִּי אֶת רַשִּׁי לֵבָא, כִּי מִשָּׁה וְאַלְעֹזֵר יֵצְאוּ לִקְרֹאת הַשְּׂבִים מִהַמִּלְחָמָה כְּדִי לְהוֹכִיחֵם וְלֹא כְּדִי לִקְבֹּל אֶת פְּנֵיהֶם, הוּא מִשּׁוּם דְּכַבֵּר בִּפְסוֹק הַקּוֹדֶם נֹאמֶר בַּמִּפְרֹשׁ, כִּי הַשְּׂבִים מִהַמִּלְחָמָה בָּאוּ לְמִשָּׁה וְאַלְעֹזֵר, וְאִיכָּךְ יוֹצֵא שְׂמִשָּׁה וְאַלְעֹזֵר כְּבֵר קִיבְלוּ אֶת פְּנֵיהֶם, וּמּוֹדֵעַ נֹאמֶר שׁוּב כִּי מִשָּׁה וְאַלְעֹזֵר הַכֹּהֵן יֵצְאוּ אֶל מַחֲוֵץ לַמַּחְנֶה, לִכְךָ מִפְּרֹשׁ⁴, כִּי יֵצֵאוּ זֶה שֶׁל מִשָּׁה וְאַלְעֹזֵר הֵיחָת לְהוֹכִיחַ אֶת נַעֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל.

תשובה ל"מענינא דסדרא"

לפרשת פינחס:

בתשובה לשאלה, היכן בפרשת פינחס, מצינו מעשה או הנהגה בענין 'ברית מילה', או שניתן ללמוד על דבר מענייני 'ברית מילה' מעלתה וכוחה והלכותיה, או על הדרכים והצורות הראויות אל עשייתה.

הנה מצינו כמה לימודים והנהגות בענייני ברית מילה הרמזים בפרשתנו, וכדלהלן.

א. הקב"ה גזר על אליהו הנביא שיחיה בכל ברית מילה הנעשית בעם ישראל, מחמת קנאתו שקינא על עבודה זרה, וכמו שנאמר (במדבר כ"ה, י"א-י"ג): "פִּינְחָס בֶּן אֱלִעֶזֶר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת חֲמַתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי. לָכֵן אֲמַר ה'נִי נָתַן לִי אֶת בְּרִיתִי שְׁלֹום. וְהִיתָה לוֹ וּלְזֵרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּפַת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָדַם לְאֲלֹקָיו וְכִכָּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וואיחא ב'פרקי דרבי אליעזר' (כ"ט): "עמד אליהו וברח מארץ ישראל ונמלט, שנאמר (מ"א י"ט ח'), וַיָּקָם וַיֵּאכַל וַיִּשְׁתֶּה. נגלה עליו הקב"ה ואמר לו, (שם ט'), מַה לָּךְ פֶּה אֱלִיָּהוּ. אָמַר לוֹ, (שם י'), קִנְאָה קִנְאָתִי. אמר לו הקב"ה, לעולם אתה מקנא; קנאת בשמים על גלוי עריות, שנאמר, פִּינְחָס בֶּן אֱלִעֶזֶר וְגו', וכאן אתה מקנא. חייך, שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך. מכאן התקינו חכמים, שיהיו עושין מושב כבוד למלאך הברית. שנאמר (מלאכי ג' א'), ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא..."

ב. הקב"ה הבטיחו לאלהיו הנביא, כי כל העומדים בשעת ברית מילה יכופר להם עוונותיהם, וכמו שכתב ב'אגרא דפרקא'⁵ (לרבי צבי אלימלך מדינוב זצ"ל, אות קמ"ו): "אומר לי משם קדוש ישראל ה"ה הרב הקדוש מה"ר שלמה מקארלין זצללה"ה הי"ד, שאמר בשם המדרש, בשעה שאמר הקב"ה לאלהיו שיצטרך להיות בכל ברית מילה שב ישראל, אמר אליהו, אתה ידעת שאני מקנא לשמך יתברך, הנה אם יהיה הבעל ברית בעל עבירה, לא אוכל לסבול להיות שם. והבטיחו השי"ת שיכפר להבעל ברית, ואז יהיה ריקן מעבירות. והשיב עוד, אפשר יהיה המוהל בעל עבירה. הבטיחו השי"ת, שיכפר גם לו. השיב עוד, אפשר יהיו הקהל העומדים שם בעלי עבירות ולא אוכל לסבול. הבטיחו השי"ת שיכפר לכל הקהל, כן שמעתי שיצאו הדברים מפי הקדוש הנ"ל".⁶ וז"ל, שזה שמרומם בינפנס הוא

ברשות... ועליהם מפורש בקבלה, שניך כְּעֶדֶר הָרְחֵלִים
וְגו', אף אנשי המלחמה שבך כולם צדיקים".

4. הובא גם כע"ז ב'לקוט' לך לך ע"א, ובפרשתינו (בלק) תשס"ו.

5. ותשו"ח להרב ש. כהן שליט"א שציין לדבריו ולדברי 'הנועם מגדים' דלהלן.

6. וראה עוד מה שכתב בספרו 'בני יששכר' (מאמרי חודש תשרי מאמר ד' דרוש ב'): "והנה שמעתי שיש באיזה

מדרש, שאמר אליהו, רבונו של עולם, כיון שמידתי שאני משנא. ולא אוכל לסבול חטא ושוון. פו יהיה אבי הבן

המכניס לברית בעל עבירה ולא אוכל לסבול. והשיב לו

תשובה ל"חילוקא דרבנן"

לפרשת פינחס:

בתשובה לשאלה, בדברי רש"י (במדבר כ"ו ה'), דכיון שהיו האומות מבזין את ישראל, כי כביכול שלטו המצריים בנשותיהם, לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם, ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה, וכמו שנאמר למשל בבני ראובן: **"חֹדֹךְ מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי לְפָלִיא מִשְׁפַּחַת הַפְּלָאִי"** כיצד יש ליישב דבריו עם מה שפירש (שמות ג' ט"ז), כי הקב"ה לימדו למשה את קריאת שם ה' שלא יקרא ככתבו, אך מצד כתיבתו של השם הרי הוא נכתב ככתבו, ומדוע כאן הטיל הקב"ה את שם ה' שלא כפי סדר האותיות, אלא ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה.

בשאלה זו עמדו כמה ממפרשי התורה, ונביא ממקצת דבריהם וכדלהלן.

ב'משכיל לדוד' (במדבר שם) כתב: "אלא י"ל, כמו שאמרו רז"ל (סוטה י"א א'), איש ואשה שזכו שכינה ביניהם, יו"ד באיש, וה"א באשה. וידוע, דאמרו רז"ל (שם י"א ב'), דבשכר נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים, ולכן הקדים הה"א שהיא לאשה". והיינו, כיון דגאולת ישראל ממצרים היתה בזכות הנשים, ומה שנשמרו ישראל בקדושתן שלא שלטו בהם המצרים היה בזכות הנשים, לכן הקדים הקב"ה אותה לה' משמו על השבטים, כיון שאות הה"א משמו נמצאת באשה.

וכיוצ"ב כתב ה'באר בשדה' שם: "משום דהכא עיקר השבח הוא לנשים שהמניעה בא מהן שלא רצו להיזקק לשום אדם ועליהן נאמר (שה"ד י' יב), גַּן נְעוּל אֶחָתָי כָּלָה, וידוע שה"א לאשה והיו"ד לאיש". והיינו, דעיקר השבח שלא שטטו המצריים בישראל היה בה שלא שלטו בנשותיהם, ולכן הקדים הקב"ה בשם את האות ה"א, שהיא נמצאת באות השם.

והחיד"א בספרו 'נחל קדומים' (שם אות ו') ביאר: "ואפשר עוד לומר, דקיי"ל דשבויה אפילו אמה מעידה עליה, וכמו שכתוב באבן העזר (ס' ז'). וא"כ כביכול השכינה יכולה להעיד... בשבויה אמה נאמנת ועל אחת כמה וכמה לצד עילאה ושכינה כביכול, ולכך הקדים ה"א הרומזת לשכינה..." והיינו, כי האות ה"א היא רמז לשכינה, והשכינה מעידה על ישראל שלא חטא, וכמו שאפילו אמה של שבויה נאמנת להעיד עליה שלא חטאה".

לפרשת מטות-מסעי:

בתשובה לשאלה, בדברי רש"י (במדבר ל"א י"א), כי משה ואלעזר הכהן יצאו אל מחוץ למחנה לקראת השבים ממלחמת מדין, כדי להוכיח את נערי ישראל, על כך שיצאו לחטוף מן הביזה, כיצד יש לבאר דבריו עם מה שפירש (בראשית י"ד, י"ז-כ"א), כי מלך סדום וכן מלכי צדק יצאו לקראת אברהם אבינו לכבדו ולקבל פניו בשבוע מן המלחמה, וא"כ מניין לרש"י, כי יציאת משה ואלעזר הכהן הייתה כדי להוכיח את השבים ממלחמת מדין, ולא מחמת שרצו לכבדם על נצחונם בשעת שובם מן המלחמה.

בשאלה זו עמד ה'משכיל לדוד' (במדבר שם), וכתב: "ואם תאמר, ודילמא לכבודם יצאו ולקבל פניהם על שבאו בניצחון, דהכי אורחא דמלתא. ויש לומר, משום דבקרא דלעיל (שם י"ב) כתיב, וַיָּבֹאוּ אֶל מֹשֶׁה וְגו' אֶל המַּחֲנֶה וכו', וא"כ הואיל וכבר נכנסו הם למחנה, היכי

1. והוסיף שם ה'משכיל לדוד', דבזה אתי שפיר הא הדוּצָרֵךְ ללכתוב (שם מ"ד): 'לִימְנָה מִשְׁפַּחַת הַיְמִנָה', ולכאורה הרי בִּימְנָה כבר יש את אותיות השם, ומדוע צריך לכתוב "בה"א הידיעה 'הַיְמִנָה', ולהמבואר אתי שפיר, דשם כתוב קודם אות יו"ד ואח"כ אות ה"א, ולכן הוסיף הקב"ה אות ה' בתחילת שם, כדי שתהיה האות ה"א ראשונה קודם האות יו"ד.

2. וראה עוד ב'אור החיים' שם, מה שביאר טעם נוסף להקדמת האות ה"א ליו"ד.

3. וכמו שפירש"י (במדבר שם י"א): "מגיד שהיו כשרים וצדיקים, ולא נחשדו על הגזל לשלוח יד בביזה שלא

(ש-מלקטים) אותה אחת ואחר כך שתיים ואחר כך שלוש, ואחר כך בסלים ובמגרפות, כך ישראל, בתחילה במצרים נתן להם מצות מילה, שנאמר (שמות י"ב, מ"ד), וּמִלַּתָּהּ אֹתוֹ אֲזַי יֵאָכֵל בּוֹ, ובמרה נתן להם שבת ודינים... וכשאלו לסיני נתן להם עשרת הדברות ומצוות עשה ומצוות לא תעשה וכל התורה, זהו פְּנֻיָּהם.

לפרשת מטות - מסעי:

בתשובה לשאלה, היכן בפרשיות מטות-מסעי, מצינו מעשה או הנהגה בענין 'ברית מילה', או שניתן ללמוד על דבר מענייני 'ברית מילה' מעלתה וכוחה והלכותיה, או על הדרכים והצורות הראויות אל עשייתה.

הנה מצינו כמה לימודים והנהגות בענייני ברית מילה הרמוזים בפרשיותינו, וכדלהלן.

פרשת מטות:

א. משה רבינו שלח דוקא את פינחס להילחם ממדין , כדי להינקם מהם על שהחטיאו את ישראל בהעדר מצות המילה, וכמו שנאמר (במדבר ל"א ו'): "וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לְמִטָּה לִצְבָּא אֹתָם וְאֶת פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן לִצְבָּא וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצֹרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדָם, וּפִרְשֵׁי שָׁם (ומקורו מה'תנחומא'): "ומפני מה הלך פינחס ולא הלך אלעזר, אמר הקב"ה, מי שהתחיל במצוה, שהרג כזבי בת זור, יגמור". וכתב ב'עוללות אפרים' (מאמר תמ"א): "ויש לדקדק, למה עבר משה על דברי ה'ש"ת, הלא הקב"ה אמר לו (שם ב') נָקַם נִקְמַת הַמִּדְיָנִים וגו', משמע שיעשה בעצמו. ואף אם נאמר שלוחו של אדם כמותו, מכל מקום הלא כבר מצינו במלחמת עמלק שנאמר (שמות י"ז ב'), וַיְדִי מֹשֶׁה קְבָדִים, פִּירֵשׁ, בשביל שנתעצל במצוה ומינה אחר תחתיו, נתייקרו (כבדו) ידי. ודיו. וא"כ כאן, שמינה גם כן אחר תחתיו, למה לא מצינו לו שום עונש. ואין לומר כפי שנתגדל במדין (וכמבואר ב'תנחומא') שם ה', בור ששתית ממנו מים אל תזרוק בו אבן)... דא"כ למה לא ציוה לו הקב"ה בעצמו שלא ילך הוא מן הטעם הזה. וקושיא זו אי אפשר להולמו בדרך פשט, אם לא בשנאמר, שנקמה זו במדין היתה על הזנות שהזנו את ישראל, וגרמו משיכת הערלה והעדר המילה. ומצינו שגם משה חטא במצות המילה, שהרי כשנתרשל במילת אלעזר בנו באו אף וחימה לבולעו וכו'. וא"כ איך יבוא הוא ליקח נקמה מן החוטאים במילה, והרי יאמרו לו, טול קורה וכו'. ואעפ"כ ציוה לו הקב"ה לילך הוא בעצמו, כי כבר מחל לו הקב"ה אותו עוון. ומשה לרוב עונו שבו, היה בוש על כל פנים לילך בעצמו. ואמר, אע"פ שהקב"ה התיר לי, מכל מקום ראוי לי לחוש לאותו חטא. והיה בוש, שלא יזכר לו עוון העגל, אע"פ שכבר נמחל לו אותו עוון... לפיכך ציוה לפינחס, שהוא התחיל ליקח נקמת המילה, והוא יגמור...".

ב. התורה רמזה, כי מרגע שהאדם נכנס בברית הרי הוא חייב הזאה לכשיטמא בטומאת מת, וכמו שנאמר (שם י"ט): "וְאִתָּם חָנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׂבַעַת יָמִים כָּל הַיּוֹם נֹפֵשׁ וְכָל נֹגֵעַ בְּחַלְלֵי תַתְּחַטָּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִתָּם וְשְׂבִיבִים" וּפִירֵשׁ: "אִתָּם וְשְׂבִיבִים... אֵלֶּיָּהּ מֵהַנְּחִיכִים מִקְבְּלֵי טוּמְאָה וְצִרְכֵּיהֶן הַזֹּאת; וְאֵלֶּיָּהּ מֵהַנְּחִיכִים בְּנֵי בְרִית, אֵף שְׂבִיבִים כְּשִׁיבֹאוּ לְבְרִית וִיטְמְאוּ, צִרְכֵּיהֶן הַזֹּאת".⁹

ג. עיקר גבורת האדם היא לכבוש את יצרו, וזה ע"י מצות המילה, וכמו שנאמר (שם ל"ב א'): "מִקְנֶה רֶב הָיָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבִנָּי גִד עָצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת אֶרֶץ יִצְחָר וְאֶת אֶרֶץ גִּלְעָד וְהָיָה הַמָּקוֹם מְקוֹם מִקְנֶה, וְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (במדב"ר כ"ב ז'): "הלכה, שלש מתנות נבראו בעולם (עושר חכמה וגבורה); זכה באחת מהן נטל חמדת כל העולם. זכה בחכמה, זכה בכל; זכה

בגבורה, זכה בכל; זכה בעושר, זכה בכל. אימתי, בזמן שהן מתנות שמים ובאות בכח התורה; אבל גבורתו ועשרו של בשר ודם אינו כלום...".

וביאר ה'שפת אמת' (מטות תרנ"א) דברי המדרש: "בענין בני ראובן ובני גד... כי הנה באמת זה החלק היה מוכן ומזומן בעבורם (כי חלקם בעבר הירדן היה ראוי להם מעיקרא גם אם לא היו מבקשים אותם)¹¹, אך כי ירושת ארץ ישראל למטה היא הכנה להשורש למעלה, וזה בא לבסוף, כי הקב"ה באופן זה סידר העולם, כמו שהאדם נברא בסוף שיכנסו לשָׁבֶת מיד. וכמו כן היה סדר כיבוש הארץ, מקודם עבר הירדן, אח"כ ארץ כנען וירושלים, ומקום ביהמ"ק באחרונה שאז שרתה השכינה בארץ... והנה אלה השלש, חכם גבור עשיר, הוא ג"כ עבודת הבורא; חכם, בתורה; וגבור, לכבוש יצרו; ועשיר, במצות ומעשים טובים... וכל החכמה והגבורה ומעשים טובים אין מתקנים נפש האדם, רק אם תכלית הכוונה לשמו יתברך... ולכן הגם כי בני גד וראובן מצאו חלקם למטה, כאשר משה רבינו ע"ה ידע כי עוד לא זאת הנהגה ומציאות חלק שלמעלה, רק למטה בלבד, לכן קשר אותן ותלואו לכיבושו בני ישראל כל ארץ כנען, אז יהיה להם חלקם למפרע, כדי שלא יהיה חלקם נפרד מהשורש שלמעלה כנ"ל... וכן צריך להיות לעולם שלש המתנות בכח התורה... והם השלש דברים שדורש המדרש בפרשת מסעי, שצריכין להזכיר בברכת המזון; 'חיים', זה (החלת ז' י"ב) הַחַיִּים הַחַיִּים בְּעָלְיָהּ; 'ברית', היא הגבורה, הכובש את יצרו, וניתן לבני ישראל בכוח הברית להסיר הערלה. וכן כתיב (תהלים מ"ה ד'), חָגוּר חֶרֶב. ועל זה מברכין, 'אזור ישראל בגבורה'; 'ארץ חמדה', היא עשירות. והכל בכוח התורה...".

ד. ארץ ישראל ניתנה לאבותינו גם בזכות מצות המילה, וכמו דאיתא במדרש (שם): "...ותמותו אלו בזמן שאינן באין מן הקב"ה סופן להפסק ממנו; שנו רבותינו, שני חכמים עמדו בעולם; אחד מישראל, ואחד מעובדי כוכבים. אחיתופל מישראל, ובלעם מאומות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם. וכן שני גיבורים עמדו בעולם; אחד מישראל, ואחד מאומות העולם. שמשון מישראל, ונָגִילַת מאומות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם. וכן שני עשירים עמדו בעולם; אחד מישראל, ואחד מאומות העולם. קרח מישראל, והמן מאומות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם. למה, שלא היה מתנתן מן הקב"ה, אלא חוטפין אותה להם. וכן אתה מוצא בבני גד ובני ראובן, שהיו עשירים והיה להם מקנה גדול, וחיבבו את ממונם וישבו להם חוץ מארץ ישראל, לפיכך גלו תחלה מכל השבטים... ומי גרם להם, על שהפרישו עצמם מן אחיהם בשביל קניינם...".

וביאר ב'שפת אמת' (שם תרנ"ח) את דברי המדרש: "הפירוש, כי כל מה שבא בכח הטבע והוא תחת השמש לפי הנהגת הטבע והמזל, הוא לעולם מתהפך ומשתנה, ואין לו קיום לעולם... אבל מתנה הבאה בכוח התורה, שהיא למעלה מן השמש ואינו בכח הטבע, הוא קיים לעולם... ולכן בברכת הארץ מזכירין 'ברית ותורה', שעיקר השבח על זה שניתן לנו ארץ ישראל בכוח ברית ותורה. וממילא היא מתנה לעולם, אפילו שנחסר לנו בעוונותינו הרבים עתה בפועל ממש, מכל מקום עיקר המתנה קיימת... והנה ארץ ישראל תלוי בברית, כמו שנאמר (נחמיה ט' ח'), וְכָרוֹת עִמּוֹ הַבְּרִית. דכמו בנפש, סוד המילה גנוז בחותם תוך חותם, וכאשר הוסר הערלה ונפרע אז נגלה סוד המילה, כן ארץ ישראל, היה עליו מכסה כדי שלא ישלטו החיצונים בפנימיות. וזה ענין סיחון ועוג שהיו שומרים, והיא הערלה החופף

אין מילה נוהגת בלילה, אלא כוונתו לומר דמלו 'מחמת' אותו הלילה שיצאו ממצרים, וכעין מה דאיתא במדרש (שמו"ד ר"ט ה'), והבאנו דבריו בתשובה ל'מעניינא דסדרא' מגליון תשע"ב, אות ט'): "ורבותינו אמרו, לא ביקשו ישראל למול במצרים, אלא כולם ביטלו המילה במצרים, חוץ משבטו של לוי. שנאמר (דברים ל"ג, ח'-ט'), וְלֹלִי אֶמְרָה תִּמְיָךְ וְאוֹרֶיךָ. למה, כִּי שְׁמִירָה אֶמְרָתְךָ וְנִרְיָתְךָ יִצְרוּ, במצרים. והיה הקב"ה מבקש לגאול (לכלל ישראל), ולא היה להם זכות. מה עשה הקב"ה, קרא למשה ואמר לו, לך ומהול אותם. ויש אומרים, שם היה יהושע שמל אותם... והרהר מהן לא היו מקבלים עליהם למול; אמר הקב"ה,

סביב הברית, וזה נמסר ביד משה רבינו ע"ה. אח"כ כשנכנסו וכבשו השבעה אומות, זה סוד הפריעה, שהם היו שרויין בתוכה ממש, כמו עור הפריעה שדבוק בינתו, ואין הפנימיות נגלה עד שהוסר עור הפריעה, כן נגלה קדושת ארץ ישראל באיבוד אותן הרשעים...".

פרשת מסעי:

ה. התורה רמזה, כי בני ישראל יצאו ממצרים בזכות דם פסח ודם מילה, וכמו שנאמר (שם ל"ג ג'): "וַיִּסְעוּ מִרְעַמְסֵס בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמִּקְחַת הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בֵּיד רָמָה לְעֵינֵי כָּל מִצְרַיִם, וַיֵּאָר וַיַּעֲלִילוּ אֶפְרַיִם (מאמר תמ"ב): "כי דם פסח רמז באומרו, מִמִּקְחַת הַפֶּסַח יֵצְאוּ; ולמה לו להזכיר הפסח, הוי ליה למימר בחמשה עשר יצאו. אלא לומר, שיצאו למחרתו של יום חמשה עשר, בזכות הפסח שהקריבו בלילה. ודם מילה, באומרו יֵצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בֵּיד רָמָה לְעֵינֵי כָּל מִצְרַיִם; לומר, אע"פ שמלו בלילה ההיא¹², והמילה מתשת כוחו של אדם וכן הדרך... ואעפ"כ יצאו ביד רמה בחיל ובכוח. רמז לדבר, במה שאמר לְעֵינֵי כָּל מִצְרַיִם; סופי תיבות 'מילה'¹³. לומר, אדרבה, שהמילה גרמה להם ההתרוממות, ושקמה קרנם בה לעיני כל מצרים, שראו המצריים ולא היה בהם כח למחות בישראל. לכך סמך לומר (שם ד'), וּמִצְרַיִם מִקְבְּרִים וגו'. לומר, שאלו (-המצריים) פרשו למיתת, וישראל פרשו לחיים. כי במילה נאמר (יחזקאל ט"ז ו'), וְאָמַר לָךְ בְּדַמְיָךְ חַיִּי".

ו. ממצות מילה נלמד, כי אין לקיים מצות ישוב ארץ ישראל באופן שיש סכנה רוחנית לאדם או לבני ביתו, וכמו שנאמר (שם נ'): "וְהִוָּרְשְׁתָּם אֶת הָאָרֶץ וַיִּשְׁבְּתָם בָּהּ כִּי לָכֵם נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ אֹתָהּ, וּבְרַשׁ"י שם ביאר, כי אם יורישו את הארץ אז יוכלו לשבת בה ולהתקיים בה. אמנם הרמב"ן שם כתב: "על דעתו, זו מצות עשה היא; יצוה אותם שישבו בארץ ויירשו אותה, כי הוא נתנה להם, ולא ימאסו בנחלת ה'". וביאר בספר 'טעם ודעת' (לרבי משה שטרנבוך שליט"א, פרשת מסעי עמ' קע"ז), דאף להרמב"ן ניתן לבאר כדברי רש"י, שלא נתחייבו ישראל במצות ישוב ארץ ישראל אם לא יהיו יכולים לרשת אותה מידי יושביה, שהם שבעת העמים. והיינו, כי כל עוד יש סכנה שהעמים הנמצאים בה יחטיאו את ישראל, אין מצות ישוב ארץ ישראל נוהגת כלל, כיון שמצוה זו היא רק בעת שארץ ישראל בקדושתה.

וכתב שם ה'טעם ודעת': "ומאכן יש ללמוד לדינא, לדעת הרמב"ן כאן שמצוה זו נוהגת בזמן הזה, אין על האדם לקיימה כי אם בהיותו בטוח נאמנה שלא יארע לו ולבניו שום פגם ודופי בדרכיו ובאמונתו, וכי בידו לחנך דורותיו אחריו בדרך ה' בלא קלקול ח"ו. כי אז בודאי אשריו ואשרי חלקו, שזוכה לדור באהלי קודש, ולקדש עצמו בקיום תורה ומצוותיה בפלטין של מלך. ויסופר על הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, שכשאר נטל אודות קיום מצות ישוב ארץ ישראל בזמנו, השיב, כי יש לנו ללמוד ממצות מילה, שבודאי לא פחותה היא בערכה ממצות ישוב ארץ ישראל, שהרי דוחה היא את השבת. ומי שמתו אחיו מחמת מילה אין מלין אותו, באשר סכנה היא לו. וכן הוא הדבר במצוה זו של ישיבת ארץ ישראל, אם מסתכן הוא על ידה, באבדן נפשו או נפשות בני ביתו במיתה רוחנית החמורה ממיתת הגוף, ודאי שאינו מחוייב להכניס עצמו בסכנה זו [ולכאורה כוונתו כי 'אסור' לו להכניס עצמו בסכנה זו]. וימתין בקיום המצוה, עד שיעלה בידו להבטיח את עתידו הרוחני להקדיש עצמו בארץ ישראל לעבודת השי"ת, בלא שום חשש סכנה".

שיעשו הפסח. וכיון שעשה משה את הפסח, גזר הקב"ה לארבע רוחות העולם ונושבות בגן עדן, ומן הרוחות שבגן עדן הלכו ונדבקו באותו הפסח... והיה ריחו הולך מהלך ארבעים יום. נתכנסו כל ישראל אצל משה, אמרו לו, בבקשה ממך, האכילנו מפסחך, מפני שהיו עייפים מן הריח. היה אומר הקב"ה, אם אין אתם נימולין אין אתם אוכלין... מיד נתנו עצמן ומלו, ונתערב דם הפסח בדם המילה, והקב"ה עובר ונטול כל אחד ואחד ונושקו ומברכו...".

13. כנראה כוונתו, דצירוף אותיות 'מילה' הוא בתוספת האות ה"א שבסיום תיבת 'רָמָה' הקודמת.

להגרש"ב ורנ"ז ז"ל (עמ' קצ"א), דתיבת 'שלים' (היינו 'שלום' עם ו' קטיעא), היא בגימטריא 'פינחס גולד מהול'. 9. מה שאמר שם 'מאמר הכתוב', אין הכוונה לפסוק בכתבי הקודש, אלא ללשון הגמ' (ב"ב כ"א א' ועוד). 10. ובספר 'ברכת פריץ' רמז בזה, דתיבת 'שְׂבִיבִים' היא בגימטריא 'שיתגיירו', לפי החשבון דאות מ"ם סתומה מאותיות מנצפ"ך היא מספר שש מאות. ותשר"ח להרב א. י. ויסברג שליט"א שציין לזה ולעוד 'מראי מקומות'. 11. ועיין בזה מה שהרחבנו בביאור הענין ב'נפלאות מתורתך' בגליון האחרון. 12. נראה דאין כוונתו לומר שמלו ממש בלילה, דהרי

סיפור ושאלה בציטו?

אזכור אהבתי המלחמה לייאור הפניה של פנל!

החורבן. יחד עם גדולתו והתמדתו בתורה, השתדל יהושע להיות מאלו המתאמצים לנואמים על חורבן הבית ושומדו ארצנו כראוי ממנוקם הלב, ולשפוך על כך דמעות, כדברי היעב"ץ אודות הראוי להיות, כדי שלא יצא האבל הלז מלב, ולא ישכח חלילה את ירושלים, שזכרונות אלו הם המצילים אותנו מחטאי אבותינו ומלימוד מדרכי הגוים והפוקרים, אשר מהם נמשכים כל הדעות בכלל, ומדה טובה מרובה, שאף האבלות על חורבנה והתפילה על בנינה, גם הם מהווים סיבה להשפעת טובה וברכה.

*

כל אותן שנים יהושע הסב עונג ונחת רב להוריו הקשישים, אשר היו מתעניינים לקבל ממנו מכתב פעם בשבוע, בו כתב להם אודות עלייתו הגדולה בתורה ויראה, כשמעלה על הכתב מחידושי שהתחדשו לו באותו שבוע, ואף מוסיף חידוש מיוחד המתאים לאמו, כדי שאף היא תוכל להתענג מתלמודו, כאשר לבקשת המיוחדת של אמו, אף הוסיף וכתב כי ישן כדת ואוכל את האודות בשיבה, אולם לא התעכב לכתוב ולפרט לה אודות האוכל שישנו בשיבה כמה ומה ינתן שם, בחששו כי אם אכן תדע מה אכלו באותם ימים בשיבה, עלולות להתעורר לה דאגות נוספות אודותיו וחלילה אף עלולה לחלות מחמת כן.

שנות האשור המיוחדות של הישיבה בהן יהושע שקד על תלמודו בלא כל דעה, עברו וחלפו מהרה, ולאחריו יזהה להקים את ביתו, בית נאמן לה' ותורתו, וקבע את משכנו בסמוך לשיבה הקדושה, בה המשיך הלאה לשקוד על התורה והעבודה, וכעת ביתו שאת ועו, יחד עם המעלות הגדולות שישנן לשרוי עם אשה, אשר חז"ל אמרו עליו שהוא שרוי עם תורה ויראה.

ילדיו הטהורים שגדלו בזה אחר זה, נקראו בשמות הורי הורי שהיו יהודים יראים ושלמים, כשר' יהושע ורעייתו משתדלים עברום לגדלם לתורה ויראה ה' טהורה יחד עם מעשים טובים, לאחוז בקדושת החדש והרחמים, לעשות רצון ה' בלבם שלם כל הימים. הנכדים הרבים חסבו אף הם לסבא ולסבתא רב נחת יהודי, כשזוכים לראות דורות ישרים מבורכים, ומודים בכל עת ושעה לה' שזיכם לחסד עצום זה בשנות קנותם המופלגות.

כשעברו הימים ור' אהרן וזוגתו הוסיפו להדקק, העתיקו את משכנם בכדי להתגורר בסמוך ליהודה בנם וכלתם, ולרבות מהם רוב נחת בכל עת ושעה, ובמיוחד בימי שבת ומועד. הנחת הגדול ביותר היה, לראות את הנכדים עמלים בתורה ובעלי יראה ומשוכנים בכל מדה טובה ונכונה, ועוד יותר בעת לימודם המשותף של הסב עם נכדיו, שערכו ביניהם תורנות קבועה של שני נכדים הזוכים לכך בכל יום, כשבסיסם לימודיהם ביום תלמודם באו להורות את הדעה שבאורות הנחת לימוד המשותף. גם הסבתא וכתה לאמה גושה של נחת, כשמוסיפה ללמוד עם נכדותיה ולחזור עימן על לימודי הקודש, ובעיקר בעת עבודתן המשותפת בבית, כשסיפירה להן מדברי חז"ל וסיפורי אמונה תמימה בה' ועשיית מצוותיה בלבב שלם.

*

מול הנחת הרב שהיה להורים מר' יהושע, מאליעזר בנם הגדול היו להם רק צער ויגון. בתחילה ניסה להקים את ביתו עם פורקת עול כמותו, שעצם ישואיו אלו גרמו להורים צער, אך לראות את בנם הולך לחיות כגוי הארץ, בהקמת בית שאינו שומר לכל תורה ומוצות. צער זה של ההורים לא נמשך זמן רב, כינן ששני פורקי העול הללו לא חפצו בעול של התורה והמצוות, אך גם מהרה פרקו מעליהם את עולו של הבית, וכל אחד שב לו למקומו.

גם נישואיו השניים של אליעזר אל החזיקו מעמד זמן רב מאותה סיבה, רק בנסיגת השלישי, כשהחל מעט להטיב את דרכיו ולשמור מעט מצוות ה', הצליח להקים בית עם יהודיה כמותו שמושגיה היהודיים היו מעטים וקולשים, והתקרבא בעצדים קטנים לה' וחפצה לטעום טעמים קלה מצוות ה', ובית זה לא חזיק מעמד מספר שנים, ואף נולדו להם שני ילדים, אלא שלצערם הרב של הסבא והסבתא, ההורים בטיפשותם שלחו אותם למסודות שהיו קיימים במקומם, בהם גידלו דור נוסף של פורקי עול, שלא יודעים ומכירים את ה' ותורתו.

הקשר בין ר' יהושע לאליעזר שבשנים הראשונות היה רחוק וקר, במשך השנים בעט ר' יהושע הוסיף לגדול בתורה ועמלה, התקרב קצת ותחתמם מעט. היה זה רב יהושע שהורה לו לנהוג כך, והוסיף ואמר, שאמנם ההנהגה הראשונה והחשובה היא, כי בעת בנייתו העצמית של האדם עליו לשמור על סביבה שפועלת נוקיה, גם במחיר הרחקתם של הקדושים העלולים בלא ששים לפגוע בייחודיותו ולהרעיל את נשמתו. אך כאשר כבר עלה על דרך המלך, הגם שעדיין צריך לנקוט בכל דרכי ההזהרות בלב יושפע, וכבר שנינו (בבבא בתא' ד') "אל תאכל בנעם עד יום מותו", אך בכל זאת עליו למצוא את הדרך לקרב את קרוביו באופן בו רק הוא יקרבם לתורה ויראה ה' טהורה, ולא חלילה הם ירחקו אותו מיהדותו או יקרורו מיראת ה' טהורה שבקברו.

הדרך בה יוכל להשפיע על אֶחָיו להתקרב לה' ולתורתו בלא שחלילה ילמד ממעשיו חל שטנים, היא בלימוד המשך דברי המנהג: "ואל תדון את חברך עד שיתעלה לקמומו". האופן הטוב לכך הוא כי ידי שיעורר בליבו רחמים על אחיו כשיחשוב מה עבר עליו בילדותו, אי שם בניכר בביתם של ערלים, באותן שנותיו הרחוקות בהן גדל בחיקה של גויה שטמטמה את ליבו במאכלות אסורות וראה את שאר הנהגותיה השליליות, כך שבטבעו קשה לו להתגבר על יצרו. כשמעוררם בלב משתובא אלו, ומקטן עוד יותר החשש הרחוק מאד שחלילה יושפע מן הדעה, ובפרט כשראה את מצבו שלו ועד כמה אומלל מצב אחיו, אלו ילדים טובים וצדיקים זיכה ה' אותו, ואלו פראי אדם מצוו לאחיו בביתו.

מבחינת דברי רבו, הקשר עם האח הרחוק נמשך בדרכים שונות, החל מעשיבות טלפונית בכל ערב ג' והמועד, ואף בעידוקן שמחות במשפחתו, ועוד כהנה הדמיוניות שונות, שהצד השווה ביניהם היה ברגשות האהווה והאהבה שהעביר ר' יהושע לאחיו בנינות לבדרים, יחד עם הכבוד שחלק לו כאחיו הגדול כשחזרו על כל בכל פעם מחדש, בלא להכנס לעצם הדיון ההלכתי אם אכן אח מחוייב לכבד את אחיו הגדול כשאני שומר תורה ומצוות, ואולי על ידי הכבוד שמקבל יפתח ליבו לעזוב דרך רשע ולהתקרב עוד לה' ותורתו.

*

הנוראה, אחרי שאיבד בה את כל משפחתו למעט אליעזר בנו הקט, אשר ימים ספורים אחרי הכנסתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה, החלו הצוררים הפראים בכיבוש הונגריה, מקום לידתו ומגוריו, ועל כן שנמלטו לתוככי המדינה מאימת המצוק, ולא יכלו לקחתו עמם מחמת טבולת הדין, מסדרו לה כל כבד לשכנתם הערלה, שאימעה אותו כבנה, וליסודם של המלחמה הנוראה בה איבד ר' אהרן את רעייתו וילדיו וכל משפחתו שד לעיר הולדתו וקיבל חזרה את אליעזר בנו, וכך ביוגן ובחסודו של, רק עם בנו היחיד שנשאר לפליטה מכל עמלו, עלה לארץ הקודש, והקים מחדש את ביתו עם רעייתו, אשר אף היא איבדה שם את בעלה וילדיה הראשונים, ויחד גידלו את אליעזר ובנו היחיד כאילו היה בנם המשותף, ורק לאחר כחמש עשרה שנות נישואין, כשכבר היה נראה כי אפסה כל תקוה ותוחלת שיוזכר לישועה, אירע הנה הגדול וזכו להפקד בדבר ישועה ורחמים, שה' בירכם בלידתו, על ישועה זו נקרא בשם יהושע.

מלבד עצם הישועה בלידתו, הוריו והונגריים, שיהושע לא ילך בדרך חטאים כפי שלצערם הרב הלך אליעזר בנם הגדול, אשר בסיונות הגדולים שהיו בארץ הקודש באותן שנים נפל שדוד במערכת, אלא את יהושע ה' יושיעו מעצת החוטאים, והוא גדל לעבד ה' ועושה רצונו בכל לבבו ונפשו, ואף לא ימוש מתוך האוהל, בעמלה של תורה כל ימיו ודבקותו בלבויות מיוצא ארץ גדולי ישראל, וילמד מעשיתם ואורחותיהם הטובים והנכונים.

אף לאחר לידת יהושע נשארה אהבת ההורים לבנם הסודר והמורה, רחמיהם נכמרו עליו בחושבם כי יתכן ואותו שנים גם גל בחיק גויה שטמטמה את ליבו במאכלות אסורות, דבר זה גרם לו להימשך אחרי יצרו. ובכל זאת, בשנים הראשונות לחי יהושע, הקפידו ההורים לשמור מרחק בטחון בין בנם הגדול פורקי העול, לבין בנם הקטן שקיבל על עצמו עול תורה ומוצות, לכל חלילה יגרו ומשך אחריו ללמוד ממעשיו הרעים ואורחותיו המקולקלים. אולם כשעברו השנים כבר לא נצרכו להזהרות כה מרובה, היות ובנם הגדול הלך להתגורר באחד המושבים בקצה הארץ, וכמעט לא נראה יותר בביתם.

*

כשגדל יהושע והיה לבן ישיבה, למרות הקושי הגדול של הפרידה בינו לבין הוריו שכבר היו זקנים, בכל זאת עודדוהו לגלות למקום תורה, שם יעלה ויתעלה ויהיה לבן תורה אמיתי. ואכן יהושע השקיע את כל כוחותיו הרבים בעמלה של תורה והתמיד בתלמודו בכל עת ושעה, ובחסד ה' עליו נתן את חינו ביעני ברבותיו שקרבוהו ולימודוהו אורחות חיים בעמלה של תורה ובקיום המצוות, ובכל הנהגה הנכונה והרצויה והמאמינה לבן תורה.

אחת מהקדושות אותה ראה יהושע ברבותיו בכל עת ואף נמשך אחר הנהגה טובה זו ודבק בה, היה אותו יסוד מהותי לחיים, שעליו עוררו רבות את תלמידיהם והיוו בו בעצמם סמל ודוגמה לחירות ושלמה היתרה שיש לאחוז בה. הדרך להצלחה בתורה ויראה, כך חזרו והנחילו לו רבותיו את הדרך שילך בה, היא הזהירות והשמירה על לב לטבל את הזמן הקרוב להבל וריק, כשפוטנו סרק וא קריאת כתבי תורה כל שאר הבל העולם הזה. יסוד איתן זה של ניצול הזמן קבע היטב בליבו של יהושע ועליו שמר מכל משמר במדת התמדתו הרבה, אשר עימה נהנה להצלחה בתורה ברוב שעות היממה, מלבד התפילות והצרכים הכרימיים.

נר לרגלי יהושע היו דברי ראש הישיבה, עליהם היה חוזר בכל עת, מה שזכה לשמוע בימי בחירתו בשיבה בראדיון מפי קדושו של רבינו החפץ חיים זצ"ל, אשר אחרי הימים סיפר להם, אודות הידי שאליו הנביא נחתה לו והודיעו כי למחר בצחות הלילה הוא מות. אותו יהודי קיבל את הדברים באבהה, ועל כן הכין עצמו למיתה ושב בתשובה שלימה לפניו ונפד מכל בני ביתו ובישק את מחילתם, וכתב וצוואתו ורכס לו את קברו ואף הכין את נוסח מדינתו האגל והכתיבו על המצבה, וכשסיים את כל עסקיו הללו וגם סיים את אמירת היחיד הארוך, עדיין נותרה מחצית השעה לפני חצות, וכבר איבד את טעם החיים ואל היתה לו כסלוות להמתין למלאך המות, על כך נטל נפשו בכפו ואיבד עצמו לדעת.

החפץ חיים הקדוש המשיך ואמר, נראה לחשוב על שאדם יאבד את מחצית הקדושה האחרונה של חייו, ובנוסף מחמת כן יהיה לו דין ימאד עצמו לדעת, ויחרוך לעצמו את דינו לנצח נצחים. באותה מידה, אמר הסבא קדושנו, שיש לאדם לחשוב על אלו המאבדים בכל יום מחצית העם ממנה יקחם והחיים שם נתן להם ברחמי המבורכים, או בחצי שעה הראשונה של הבוקר, ששוכבים עוד קצת על מטותיהם, והזמן שנרף לגנדי יניחם, או בחצי שעה קטן סתם כך במהלך היום, הנשפרת בעצמם של דברים בטלים ושואר הבלים.

בשנים הללו הרגיל יהושע את עצמו להיות חכם שליבי לימיו, לראות את כל הדפים שלמד וזכור, אלא להבטיח בלב השמאל של הכסיל, המבקש לשבור את ליבו של האדם בהצניעו על כל מה שעדיין לא הספיק ללמוד, ואכן 'קובץ על ידי ירבה', הוא הספיק עוד ועוד, וכל דקה שלמד וכל שעה שהתמיד וכל יום שנסק בתורה ה', הגדילו והעצימו לו את ימיו, את מה שכבר למד הבין חזר וידע, כך שבמשך השנים עלה ונתעלה לפאר הישיבה.

*

דמותו של ראש הישיבה המתאבד ובוכה על חורבן הבית, החדידה לליבו של יהושע את האבל הכבד שיש לכל יהודי להתאבל על חורבן. אמנם אף בבית הוריו ראה מהו אגל ומהי אנוחה, אולם האבל והאנחות היו גם על הקורות אותם, מה שעבר עליהם באותן שנים של המלחמה העולמית, על הצרות הנוראות שהתגברו עליהם. ובנוסף, ככל שעלה בתורה ויראה, הבין עוד יותר עד כמה חסרים אנו לבית המשיך והגאולה השלימה. ידוע ידע כי אילו היינו זוכים לבני בית קדשו ותפארתו, מלבד כל המעלות הגדולות של קירבת ה', נוספת עליו המעלה של הבנת התורה דת וכדאוי.

למעשה ליבו של יהושע חדרו דברי רבנו היעב"ץ סידוריו: "אלמלא לא היה אלא עון זה בידיו שאין מואבלי על ירושלים כראוי, די להאריך גלותו, והיא בעיני הסיבה קרובה היותו גלויה עצומה וחזקה לכל המדינות המפלגות הגדולות הנוראות המבהילות הרעיוניות של משאנו בגלות כל מקומות פזורה, על צוואתו נדפנו לו הונח לנו להרגיע בגוים עם שפלותינו ענינו ומרודנו". טעם נוראי זה לכל הגלות האומית, הנוסף לשאר דרכי המעוררים, שראש הישיבה היה חזר עליהם פעמים רבות, ובכניס עמוק לליבו להשפיע עליו שלא יהיה ככל האחרים, אלא יתחזק במיוחד במצוה זו של אבילות

ידוע הדבר שלא הרי תקופתו ודורו כדורות הקודמים, אשר מצד אחד אכן זימנו לאור מיוחד, 'לאכשר דרא', בו כל אב ואב מפצץ בכל ליבם שילדיהם ישמכו בדרך העולה בית קל, יגדלו בתורת ה' ובה תהיה חפצם וימם וליה, מצב שלא היה בעבר זה דורות רבים. יחד עם מעלות יחידותיו אלו, מצד שני, ישנם לא מעט החושבים על עליהם מוטלת האחריות לקצב ירידת הדורות, אשר גלוסת מחשבתם צריכה עזרה וסיוע, לאגן כל לב ולעטרלו ממעט יראת ה' הטהורה הטהורה בו.

אין צורך לצאת לרחובות קריה בכדי להבין את ההרס הגדול עליו שוקד היצר בכדי לבער מליבנו כל רגש רוחני שעוד נותר בנו כפי שקיבלנו מאבותינו ואמותנו אודות אלו של 'בין המצרים' ובמיוחד בתשעת ימי האבילות. די בהצנע קלה בחבורות המפרסום המגיעות לבית או בלוחות המודעות בכניסה לבנינים המכרזות באותיות ענק על הדמיוניות של תחזורה של נוסף מיוחד לימים אלו, ומדעותיהם אחרות מבלות ומבטיות, אלא להתיש כל שנינו באורחותינו ובאורחותינו עם מעדני הדגים המיוחדים או שניצלנו הסויה והקוב. ומודעה אחרת מהרה אחרת: 'אינך צריך להגיע לפחל ששפדו ליללך אשתו של ר' נתמן (חולין ק"ט ב'), אם טעסת את הנקניקיות בטעם לשון של פרה עם חמאה נמסה', כאשר רק את 'המקא' לשיבוסא' שהוא בטעם החזיר, עדיין לא הצליחו למצוא ולפרסם.

גם אם יהודי שומר את עיניו ונפשו מלהביט אל המודעות המועדות להוריו את רמת חייו הרוחניים ולמשך אותו אחריות בחבלי הקסם והערכה לאורח חיים חוליני של לדיפה אחר תאות והנאות העולם שלשיטתם המעוותות זה כל האדם, לצערנו הרב בימים אלו הוסיפו חטא על פשע שהתחילו לפרסם את הבל דירפת הנאות העולם גם בלוחות המודעות הפנימיים של בתי הכנסיות ובתי המדרשות, אלו שמייעדים לפרסום שיעורי תורה ויראה, שיתות חיזוק ושאר ענינים שבקדושה כהוצאת ספרי קודש חדשים לאור עולם. בבמות אלו כבוונה תחילה תלו והדביקו את המודעות הצבעוניות הקראות וזועקות ביה האבלות והאחריות לבוא ולהתענג על נפלאות הבורא ביער השמור, במקום להתאבל על 'יער הלבנון', שאין לך עזות גדולה מזו.

ובנוסף, מלבד שלל חסרונות פרסומים אלו, כפי הנראה אותו יער ושאר מרעיו שממותו, מקומם אי שם בטומאת ארץ העמים בחוצה לארץ, אשר צריך להיות חולה קשה או בעל צרה חמורה אחרת בכדי להגיע אליו, אחרת אין כמעט מציאות של היתר לצאת מארץ הקודש וללכת לשם. ומה גם שהתרוץ הנדוש של קברי צדיקים אף אינו מספק, שיש ידוע על צדיק הקבור באחד המקומות שנמנו בפרסומים הללו, למעט כל אלו שהשאירו את צדקתם וקברוהם שם בקבורת חמור, כשעברו מעורטלים מלידתם מחופשה זו או אחרת, גם כשכל המוצרים היו במהשגת הבד"ץ (?), ובפיקוחו האיש של אותו אחד, שזכה למעלת מלאך המות העף מלפניו בשמונה פריחות' כאחד (ברכות ד' ב' וברש"י), שעל ידי פריחות הללו יכול בו ומינה להשיח ולפקח על כשרות (?). כל המלונות בעולם, ומהם מתפרנס בכבוד מקבלת דמי כשרות.

*

האמינ היא כי לא צריך להרחיק נדוד דורות רבים בכדי לדעת היאך הרגיש כל יהודי בימים אלו, של צער ויגון על חורבן בית קדשנו ותפארתנו והעיר הקודש, אשר חללוהו ובלעוהו לגיונות וירשוהו עובדי זרים. כמעט כל אחד זוכר את אבותיו ואבות אבותיו שהרגישו בימים אלו כאבלי ציון ואבלי ירושלים, אשר כמעט לא ניתן היה לצער עמם דבר מרוב יגון ותוהו, צער ועצב. ימים אלו בעיקרם היו תופסים במחשבות אבילות ורהורים על הבית הקדוש שחבר וצורות החורבן, שהסברו בלייתו בספרי הקניות להתבונן בדבריהם העומדים ולנסות להבין, למדו את מגילת איכה עם מדרשי חז"ל ודברי המפרשים, וחיו בתחושה קבועה של אגל שמתו מוטל לפניו. בפרט אותם אלו שזכו להתגורר סביב עיר הקודש והמקדש, אשר שמו אל ליבם בראותם על עיר על תילה בנויה ועיר האמקדש מושפלת עד שאלו תחתיה, העיר האגולה מכלי בניה החרבה מעורותיה והבזויה מכבודה והשוממה האין יושב, היושבת וראשה פחוי. אלו שהצטרפו לבכניה המרה של ציון ולקולות ירושלים ננתה, ולבם היה בכל עת על חללים ומעיהם חמורו עליהם, הם אלו שזכו להיות בכלל אבלי ציון אשר הובטחו נאמנה שכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בבנינה.

בימים אלו, כל יהודי היא וחדר לדבר ה' זוכר את ההלכה המפורשת בשולחן ערוך, ההלכה החשובה שנתכבה בו (סי' א' ס"ג): "ראוי לכל ישרים שיחא מציר ודואע על חורבן בית המקדש", שהלכה זו נאמרה על כל השנה כולה, כאשר בימים אלו ישנה תוספת, כפי שכתב המשנ"ב (סי' תקנ"א ס"ק ק'): "ובכונת הארץ כתב שיתאבל כל בימי המה אחר חצי היים ויבנה מהם חצי שעה". בקיום הלכות אלו ושאר ההלכות לזכר החורבן, כל יהודי מרגיש את החורבן במשך כל השנה, ובפרט בימים אלו בהם מתאבלים ובוכים על הקורות את עמנו בתקופה נוראה זו.

ובפרט כשזוכים לבוא לירושלים העיר החרבה, ולשריד בית קדשנו, לכותל המערבי, שאינו מקום טיול או מפגש, אלא מקום שעליו מפורש בשולחן ערוך (אורח"ס י"א טקס"א ס"ב) הלכות האבילות הנהוגים בה: "הרואה ירושלים בחורבנה אומר, (ישעיה ס"ד ט') ציון מדבר היתה ירושלים שוממה. וכשרואה בית המקדש אומר, (שם י') בית קדשנו ותפארתנו אשר הללנו אבותינו היה לשפדת אש וכל מחמדינו היה לחמה, וקורע".

ההנהגה למקום קדוש זה, אינה חויה משמחת, אלא להיפך, מקור לצער ובכי, וכפי שכתב על כך במשנה ברורה (שם ס"א ו'), שחיב להשתחוץ ולקרוע את בגדיו ולבכות ולהתאונן ולהתאבל על חורבן בית המקדש, ולקונן ולומר פרק ממוזר לאספ, ובעשית קרינתו מברך 'ברוך ה' אמת כי לא משפטי צדק ואמת' (בלא שם ומלכות), ואומר צידוק הדין, (בדברים ל"ב ד') "הצדק תמים יצאך וכל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא, (תנחומי ט' ל"ג) ואֶתָה צַדִּיק עַל כָּל הָאָדָם עֲלֵינוּ כִּי אִמְתָּ עֲשִׂיתָ וְאֶנְחֵנוּ וְאֶנְחֵנוּ רָשָׁעִינוּ".

*

אחד מהמיוחדים בענין זה של אבילות החורבן, היה ר' יהושע דערינבורגנדינקער, אשר כשמו שסימן את הישועה, כל כי ימיו היה באבלות על חורבן וצפיה לישועה. ר' יהושע שלב עצם לידתו היתה בישועה גדולה, לאביו ר' אהרן שהיה ניצול המלחמה העולמית

זמן קצר אחרי ש' יושע זכה להיכנס בנו לעול תורה ומצוות, חלחה אמו הקשישה, ותוך תקופה קצרה עברה לעולם שכולו טוב. במהלך ימי האבל על אמו הרגיש יושע לראשונה את המשמעות האמיתית של אבל. עד לאותה עת חשב בליבו שבשלושת השבועות ובפרט בשבעת הימים ובתשעה באב מרגיש בליבו הרגשת אבל על החורבן ועל כל מה שאירע, אך לאחר שהרגיש את החסרון הגדול בפטירת אמו, למרות שהיתה זקנה וקשישה עד מאוד, והוא אף ידע שהיא לא תחיה לאורך ימים ושנים, וכל השנים שחיתה עד יומה האחרון היו שרשרת רצופה של ניסים גלויים, בכל זאת הרגיש תחושה עמוקה של אבלות חסרון, צער ויגון, בעקבות כך כעת השכיל להבין כי כלל לא נתגבל דיו על חורבן הבית ועל חסרונו, ועל כן החליט בליבו להתחזק בהרגשות אלו על ידי תוספת לימוד מדרשי חז"ל ודברי רבותינו על החסרון הגדול שיש לנו מחמת חורבן הבית, ועל עצם החיוב להתאבל והצטער.

באותם ימים בהם ישב שבעה עם אביו, בא פעימים אחיו הגדול עם בניו המגדלים והרוחקים מה' ומתורתו, ובביאתם לא רק שלא הביאו כל נחמה, אלא הוסיפו צער על צערם, כשר' אהרן נוכח כיצד נראה בנו שיצא ממציו, ור' יושע איה מאה עלה בגורלו של אחיו היחיד. בפעם השניה לאחר מותו אליעזר ובניו מבית האבל, ונשארו האב והבן לבדם, פנה ר' אהרן לבנו ר' יושע, וביקש ממנו לפעול בענין בכדי שאחיו לא יוריד את שיבתו ברעה שאולה, על כן ניסה למצוא דרך לחזק את הקשר בינו לאחיו הגדול והרחוק, אולי יצליח לקרבו בעבותות אהבה לה' ותורתו.

כמוכונני, חסידא אבא ואמר לבנו, אין לך מה לחשוש בקירוב זה, שמה שפיצי הוסיף עליך על בןך לרעה, כי כפי שראיתי יושע עם השמים בוערת בקרבן ובקרב בניך, וקירובו של אח רחוק הנראה אומלל ביותר, לא יביא לכל משיגה או מחשבה אחת חוסר דרכו הקולקלת, ובפרט כשראויים את תוצאותיה ופירות הבאשים שדלו ממנה. איכסני אומר לך דבר לעשות, סייג האה דבריו, בלא שתתאייץ ותשמע את דעת דברי רבותינו גדולי ישראל אשר לאור תורתם אתה הולך ובזכות זאת זכית להגיע לגדולה הגדולה שאליה בעת.

ימים ספורים לאחר שנסייתו ימי השבעה, העתיק ר' אהרן את ידירתו לדירה שהתפתחה בבנינו של ר' יושע בנו, ועבר להתגורר סמוך נואה אליהם, כאשר ר' יושע ומשפחתו דאגו לו לכל צרכיו, ואף דאגו שבכל לילה מישוה יישן עם ר' אהרן בדירה. מלבד הדאגה לשמירתו של הסב, הוסיף ר' יושע ובניו ללוותו לבית המדרש הסמוך, ואף לעזר עמו בשמירתו עד מאוד.

לאחר ש' יושע סיים לסדר את כל עניני אביו, התפנה לעסוק בבקשת אביו בימי השבעה והלך לרבו שלמה כדת מה לעשות. בתשובה לנואה אליהם ולאחר שמיעת כל הפרטים, הורה לו רבי כי אכן יעשה כדבר אביו, ויסגור ליצור קשר של קיימא עם אחיו להשיבו ללפני החיים, וזאת על ידי שיעצו לו ללמוד יחידים עם שבוע שיתחב לטפן, ויתחילו בלימוד 'מסכת אבות'. חסידיו הרב ואמר, ר' יושע שאחיו 'שנה' מעט לפני שפירש, בכל זאת, הפרישה מהתורה בגיל כה צעיר, והשינה הרבות שעברו מאז, בודאי השכיחו ממנו הכל, וכשתחיל ללמוד עימו מסכת אבות, במשך הזמן יזכר קצת 'אורסא-דיקנותא' שנשארה לו מאותם ימים, והוא יתחזק אותו ללמוד עוד ועוד, ואם רק ירצה ויחפץ, המאור שבתורה ישיבו למוט.

כפי שהורה לו רבי כך עשה ר' יושע, והחל בחיזוק הקשר עם אחיו הגדול, שמשם שיחותיו התפתחו. התפתחו שיחותיו שהיו ביניהם, ולאחר כשלושה שבועות הציע ר' יושע לאחיו שיתחילו ללמוד מעט במהלך שיחת הטלפון השבועית שלהם. בתחילה דחה אליעזר את ההצעה, אך בשבוע לאחריו כשר' יושע חזר והציע לו, חשב אליעזר בליבו שליומד משה אחת בשבוע ובפרט במסכת אבות, בודאי אין לו מה לחוש שתשיעו עליו לשנות את חוסר דרכו ואורח חייו הקולקלים.

במשך השבועות שעברו וחלפו, אליעזר התחיל להנות מלימודו, בדיוק כפי שהרב חשב, במיוחד שהיו לו זכרונות רבים וטובים מימי הילדות, ועל כן החל לשאול את אחיו אודות ידיים נוספים והלכות אחרות. כשהלכה מחצית השנה של לימוד משותף, עבר אליעזר שיני גדול, אשר מלבד עצם מצוות תלמוד תורה ששקולה כנגד כל התורה כולה, ואין לה שיעור, אף החל לקיים כמה הלכות ומצוות בסמיכות.

נסתיים מהצעה של לימוד משותף עברו כל ר' יושע ואליעזר, במהלך סיימו השניים את לימוד מסכת אבות, ועורכו את הסיום בביתו של אביהם הקשיש, שעוד הסיפק לראות את אליעזר בנו מתחיל לשוב מעט לה' ותורתו, והוסיף שמחה על אושר הרב, כששמע שבניו הסכימו יחדיו להמשיך בלימודם ולהתחיל ללמוד מסכת נוספת.

כשנה לאחר מכן, בשליה חודש סיון, נפטר האב לבית עולמו, זקן ושבע ימים, כאשר ר' יושע ואליעזר בניו מלווים אותו. במהלך ימי השבוע בהם ישבו שני האחים יחדיו, שוחחו רבות אודות מחסורת שאביהם הנחיל להם בשמירת התורה והמצוות, ומה מאחז מחסילים הם לבניהם אחריהם.

באותם ימי השבעה, כשראה אליעזר את בניו השמח ממנו מקורב, חשב בליבו כי עליו להשיב לו כממול על השמח שלומד עימו בכל שבוע, והוא אף היה זה שטיפל באביהם במסירות, ועל כן באחד הימים פנה אל ר' יושע אחיו ושאלו אם יתפזר לבואו יום עם כל משפחתו לפוש מעט בדירתו הגדולה ורחבת היקפה לצופה לא עבר הים הסמוך... ר' יושע הודיעו מעצם המחשבה כי בעיצומם של ימי השבעה כבר מתכוננים את הנופש והמנוחה, ועל כן פנה לאחיו, ולאחר שהודה לו כי מחשבתו עולה ודאגתו לשלום, שאלו, האם נראה לו כי כבדו של אביהם הוא שכעת בימי האבל עליו, הם יחשבו ויתכננו את הנופש לאחריהם, האם שעה זו שרה למחשבות אלו.

לתכנן כעת נופש וחופשה, הררה ר' יושע בליבו, אך בדיוק כמו אדם

אזכור אב בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש'.

אחיו אליעזר נשבר מאוד מהפטירה, במיוחד שכל חייו היו מושגים על העולם הזה והקשר אליו, ומעשה שטן שבמקום להתחזק יותר כשראה שסוף אדם למיתה, ובעת מיתו של אדם אין מלווים אותו ולא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות, רק תורה ומעשים טובים, החל אליעזר להפתות גורף והפסיק לשמור את מעט המצוות ששמר עד כה, למעט הלימוד השבועי עם אחיו בו המשיך. בעצת רבו המשיך ר' יושע בלימוד הקבוע עימו, בתקווה כי ביום מן הימים המאור שבה ישיבו למוט.

שנים עברו וחלפו, בהם אליעזר המשיך בחוסר דרכו הרעה כסל למו, ומלבד הלימוד השבועי המשותף בו למדו משניות, כמעט לא קיים מצוות. אך בכל שנה מחדש היה מנסה את כוחו להציע לאחיו לבוא אליו לביתו ולמקומו ולנופש, ותמיד ר' יושע היה חוזר ומודה לו על הצעתו והדאגה עבורו, אך יחד עם זאת דוחה את ההצעה בטענה שאינו נוהג לצאת למקומות אחרים לנופש.

לימים כתקפה את אליעזר מחלה קשה, הוא נשבר לחלוטין. באותה עת הודה לה' יושע ואחיו שכל התחזקותו משמירת התורה והמצוות, היתה במחשבה טפשיה וחסרת כל בסיס אשר יכולה לעלות רק בלב מטומטם ממאכלות אסורות, והיא, שעל ידי התרחקותו ימנע לחשוב על הדיון והחשבון שעליו למסור, שבעת ליבו קויה שממנת כן אולי יצליח להציל מהם, וכעת כשמחלתו הקשה מוכיחה לו שאין כל מנוס מיום המוות, ולפעמים כי שילמד המוות שכלנות רבה, אבל תמיד סבוך הוא מגיע לבקור בית לילול לא המסכות שה' מסר בידי האדם ולהשיבו אליו, וכאשר הנשמה חוזרת, ה' מבקש ממנה לקבל את החשבון היאך האדם שמר על הפקדון בקדושתו ובטהרתו, וכעת שקרב ביתו בו עליו למסור דין וחשבון, עומד הוא בפני שוקת שבורה, כאשר כל ימיו אותם בילה בהבל דרין, עומדים מולו וזועקים חסם על דיון והחשבון שעומד לתת עליהם.

באותם ימים ניסה ר' יושע לשכנע רבות את אחיו, כי יהיה יכול לשוב בתשובה על דרכו של נפש, וכמסל הידוע אודות הרב, שכל עוד הוא דולק, כל עוד נה' נשמת אדם עדיין בקרבו, הוא יכול לתקן, לשוב בתשובה שלימה לפניו, ואם תשובתו תהיה מאחבה, הרי שכל זדונותיו הרבים ייפכו להיות זכויות. אליעזר ביקש מאחיו שילמד ויתפלל לעליו נשמתו, כי היה בניו גסי השכל הנובעים מדעת ומתורה, שלא לימודם כלום מיימים, ודאי לא יוכלו ללמוד לזכותו, ולהפך, במעשיהם הקטנים, ור' יושע יחזיק לחובתו. ר' יושע סירב להתחייב על כך, תשובתו היתה, שכעת עדיין ישנה בפניו אפשרות לעשות את צדק, בעצמו ולמענו.

בחסד ה' על אליעזר, זכה לשוב לה' ותורתו בכל ליבו, בעזבו את דרך החסאים שבידו והתוודה בכל יום בבכי רב על כל עוונותיו, וביקש לייסור מחלה הקשים יכפרו לו על כל עוונותיו, ולמד משניות לעליו נשמת עצמו, כך נהג כל ימיו האחרונים עד אשר הגיע היום בו נלקחה ממנו נשמתו המיסרת והושבה לבורא.

ר' יושע שבחיו אליעזר לא הסכים להתחייב לו שילמד ויתפלל לעליו נשמתו, היה זה מחמת רצונו כי אחיו יעשה את בעצמו כל עוד נשמתו באפו, אך לאחר פטירת אליעזר קיבל על עצמו ר' יושע להשתדל להתפלל לעליו נשמתו שכן שבו מרבה לפעול לזכות נשמת אביו, וכך בכל יום התפלל ואמר 'קדישים' לעליו נשמתו, ואף למד משניות ונתן צדקה עבורו ולזכותו בכל יום. את דיני האבילות על פטירתו סיים ר' יושע לאחר שלוש ימים כדיון אבילות על אה, אך המשיך בלימודו והנהגתו זו של תפילה ללימוד לעליו נשמתו עד סוף השנה, ולאחריה המשיך לשמור את היאציטי בתפילה לפני העמוד, ובכל הימים המשיך ללמוד לעליו נשמתו להעלותה מעלה מעלה.

באותה שנה בה נפטר אחיו, הציע לה' יושע אחד מידידיו לילך לפוש בימי בין הזמנים באחד המושבים הרחוקים, מקום בו ישנו אור מיוחד ונעים, ובימים אלו מתקיים בו מנין של בני תורה, ובית המדרש במקומו פתוח בכל שעות היום, בו ניתן לשבת בו בשבת תחכמוני ולעסוק בתורה, ולפליאת הרבה של כל בניו ובני ביתו, קיבל ר' יושע את ההצעה ויצא לפוש עם בניו ביתו.

בתחילה חששו בני ר' יושע לשאול את אביהם אודות הנהגתו זו מחשש שבעקבות השאלה ישנה את מסקנתו ויפסידו את הנופש המיוחד. אך כשברו הגיעו למקום הנופש שאלוהו הבנים, למדנו מאינו, מה נשתנה שנה זו מכל השנים האחרות, מדוע עתה הסכמת לצאת לנופש, דבר אליו לא הסכנת והסכמת בשנים הקודמות, גם כאשר אחיו היחיד הציע בפניו דבר ביו חנינם, כשמבוססו על התקיימו כל התנאים הללו של מנין מתאים יחדיו שילמד מדרש פתוח לרווחה ושאר המעלות, ותמיד אמרת וטענת שאין מנהגו לצאת לנופש.

בני הבני, השיבם ר' יושע, אכן צדקתם בשאלתכם, ודעו לכם שכל הנהגתי היתה על פי דברי מורי ורבי שליט"א, שלימדי אורחות חיים, והזהירני באזהרה חמורה, כי היות ובאותם ימים לצערי הרב אחי לא היה שומר תורה ומצוות, וגם בתקופתו הטובות, על כל פנים בודאי לא היה זה כדת וכראוי, על כן למעני ולמענכם הייתי צריך לשמור ממנו מרחק בטווח, ובכדי שלא יפגע סטורנו להתרחק בביתו, קיבלנו על עצמנו שלא לצאת לנופש בעיר אחרת ובמקומות רחוקים, אך כעת כשחשש זה כבר אינו קיים מחמת פטירתו, שוב אין צורך בקבלת הנהגה זו, ולאחר עשיית 'הרתת נדריים' דת, יוכלתי לצאת מעט לנופש כדי שתתוור לזמן החדש בכוחות חדשים ורעניים, וגם בכדי שלא תחשבו כי הפסדתם משהו.

זאת ועוד, הוסיף ר' יושע ואמר לבניו, מורי ורבי אף אמר לי, כי דבר הנהגה זו אודות בנות ההזיות והשמירה המעולה של ריחוק המספחה מאח הרחוק משמירת התורה והמצוות, הוא למדה מלימוד פרשת דברים ערש'.

מנין בפרשתנו ערש'.

למד הרב את יסוד הנהגתו?

ניתן לקבל כל שבוע את העלון באימייל (ללא תשלום), גם את המהדורה המורחבת בתוספת הסיפור השבועי 'בציור' **בבזל**, על פי עמיתים. המעוניינים לקבל, ישלחו את שמם וכתובתם בבית דבר, בתוספת מיל' לטלפן לבידורים, לפקס המערכת או למייל: ichudchidud@gmail.com. *הערה: שולחם מפרסמים בליקטור שבני יוסף

תשובות לשאלות המפרסמים בעלון זה, או הערות ותגובות, ניתן לשלוח בבית דבר ויקריא, בציורם, שכתובתם, וטלפון, לפקס' 9741115 - (08) (מחיל: בקדמות 8 - 972) + (שעות 24) או למייל ichudchidud@gmail.com